

Domnika Świętego Postami wielkimi trapiła ciało swoje / ale bowiem pełnaście lat pościła tylko na chlebiey wodzie. Na tym miejscu / Kiedy na modlitwie klęczala / często kwiatki woniatace wyrastały zaraz po tej modlitwie : płaszcz też tej na modlitwie był mal rosa niebieska pokropiony / każda kropka tej rosy nie była okrągła / ale na kształt krzyżka : Płaszczby Sakrament częstokroć zwał Angelicki przyimowała. Ex Bulla Beatific. eius, à Clemente VIII. Anno 1601. die 23. Febr.

Błogosławiona Margareta Cordeà Króla Węgierskiego / wielce światobliwa Panna / ktoreymaymilie było nabożeństwo zawsze krzyż / y miłke zbawiciela rozmyślać ; dla czego krzyż złoty na piersiach swych wiśacy nosiła / w którym było Drzewo Krzyża S. Kiedy potem została Zakonnica S. Domnika / na częścicy modlitwy swoje odprawowała przed Ołtarzem Krzyża Świętego / albo przed Crucifixem w Kapitularzu. Żywotley światobliwy wiela Ludow Pan Bog obiadł. Surius Tom. 1. in Vita illius.

W Hiszpaniey zachowule sie ten zwyczaj dwalebny / iż Familiares Sanctæ Inquisitionis pravitatis Hereticæ, z powinności Orzedu swego noszą iawnie ledno Insigne ze złota / albo insey drogley materley przy piersiach swoich wiśace / to jest Zerb S. Domnika Familiey przezacney Guzmanow / Krzyż smelcowany na złocie / albo na Krzyżtale świetno wyrażony / przy Pojdy częśc Krzyża Choragiew woienna. Tacy wiśacy gdy ten Orzed przyimulo / czynia Professionem fidei, & ex Inquisitione Officio powinni pokazać świadectwo / że sa ex antiqua Christianorum progenie, a iż nie pochodzą z Familiey Żydowskiey / Maurow / Saracenow / y Heretykow / y to mają sobie pro nobilitate maxima, y takich zowia po Hiszpanisku / Christianos Vieios, starzy Chrześcianie / za którym Titulem miała wstęp do wśelakich godności. Tych powinność jest bydy gotowym zawsze / stanąć z Armatą swola przy Orzedzie Inquisitorskim / kiedy tego potrzeba / że takich może bydy zawsze kilka / albo kilkanaście Tysięcy / gdyby gwałtowna

gwałtowna iaka potrzeba przystapila. Dla czego by ci Familiares S. Inquisitionis ten Zerb nosili pro Insigni sui Officii, jest iż S. Domnik był pierwszym Authorem tego Orzedu w Hiszpaniey y potem w inseych Państwach Katholickich.

ROZDZIAŁ XI.

Biskupi Krzyżek złoty noszą na piersiach swoich pro Insigni, na znak godności swey.

W Pismie Świętym Starego Testamentu rozkazał był Bog Moysesowi / z przedniego złota uczynić tabliczke z niektórymi literami / ktore krzyż nie iakiem sposobem wyrażaly / aby Kapłan najwyższy gdy miał Ofiary czynić Bogu za grzechy lubu wśyżklego / one zawiesił nad czolem swym przy Infule swey Biskupiey. Teraz w nowym Testamencie Biskupi / præter alia Ornamenta Episcopalia, mają tabliczke złotey / ktora krzyż była figura / Krzyżek złoty na piersiach swych zawieszony noszą. Oczym Innocentius de Mister. Missæ Lib. 1. Cap. 53. Tak mowi : Quia signo Crucis lamina cessit, pro lamina, inquit, quam Pontifex ille gerebat in fronte, Pontifex iste Crucem gerit in pectore Nam mysterium quod in quatuor literis, auri lamina continebat, in quatuor partibus forma Crucis explicuit.

To Insigne Episcoporum Crucem pectoralem ktoryz Grecka zwano Encolpium, Nicephorus Biskup Konstantinopolski posłał był w podarunku do Leona III. W którym do niego pisze tak : Symbolum, inquit, Mediatricis inter Nos dilectionis, misim^o fraternæ Vestræ beatitudini Encolpium aureum, cuius vna facies Crystallū inclusum; altera picta nigello, & int^o habet alterū Encolpiū in quo sunt partes honorandi ligni, in figura Crucis posita. In Conc. Ephes. Edit. Pen. Tō. 5. C. 22.

Insi zaś Kapłani (gdy mają odprawować ofiarę Chrystusowa Msza Święta) miasto takiego krzyża / Stoją się na krzyż przeprosia: według Dekretu Concilii Braccarenensis; Który Canone 3. taki postanowiony jest. Cum Sacerdos ad Missarum sollemnia accedit, aut Sacrificia oblaturus, aut Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter quam Orario utroq; humero circumseptus, sicut & tempore Ordinationis suae dignoscitur consecratus, ita ut de vno eodemq; Orario ceruicem pariter, & utrumq; humerum premens, signum in suo pectore praeferat Crucis.

ROZDZIAŁ XII.

V Starych Chrześcian był ten zwyczaj Święty, na czołach swoich Krzyż nosić.

Augustin S. pisze in Psal. 32. Conc. 2. Jsi ten zwyczaj był nie tylko w ludzi pospolitych Krzyż nosić na czołach swoich / ale też y Monarchow Chrześciańskich: y mieli to sobie za wielką ozdobę / niżeli Koronę kamieniami / y perłami drogiemi przyozdobioną nosić na głowie swojej. Kedy tak ten S. Doktor mowi. Crediderunt & ipsi Reges, signum Crucis Christi in fronte iam portant, pretiosius signum, quam quaelibet gemma Diadematis.

S. Ephrem zawsze nosił Krzyż na czole swoim / iako to Obraz jego wyraża / Który Gerardus Vuosius na początku Zsiog jego dał wydrukować.

O Świętym Wacławie Kolożeńcu Czeskim / to czytamy w Historiach Kościelnych / iż gdy czasu jednego nierychło przychodził na Sejm Cesarzski dla słuchania Mszy S. na Ktorey sie był zawsze bawili

bawili. Co mu miało za złe insze Zsiazeta / postanowili w siebie / aby gdy przyjdzie / niewstawali przeciwko niemu / ani mu też miejsca dali. Ale gdy wchodził do Palacu Cesarzkiego / obaczył Cesarz Otto / dwow Aniolow Ktorey go prowadzili / y na czole jego Krzyż złoty: Czym niepomału będąc przestraszony Cesarz / y z drugimi Senatory / zaraz wszyscy powstali przeciwko niemu / y z wielką wściekłością miejsce mu uczynili. Wiecey tedy dodał Młaz lestatu / temu S. Wacławowi Krzyż / Który Bog na czole jego pokazał / niżeli na głowie jego Mitrą Zsiójeci / na Ktora nie respektowali.

Drugzy zaś Chrześcianie miasto Krzyża materialnego / piatnowali Krzyżem ciało swoje naroznych miejscach / to jest / na czole / na rękach / y na ramięch. Procop. in Isaia Cap. 44.

W Africe znayduia się Chrześcianie / Ktorey na gorach mieszkają / osobno od Maurow / y na znak tego / iż są Chrześciańskimi / znak Krzyża na ramięch noszą. Namianus Goes in Etiop.

W Krolestwie Abissiniskim Zakonnicy / zawsze Krzyż z sobą noszą / w ręku go trzymając / Kedykolwiek się obroca. Franc. Alvarez.

Justinian też Cesarz / gdy siedł do Kościoła zawsze zwykł był w rece swej prawey Krzyż nosić / mając to sobie za nieiałą prerogatywę Krolewska osobliwa.

W Indicy Orientalney w Japonicy Tyránowie Balwochwalczy Chrześcianom na czołach ich / Krzyż żelazem rozpalonym wyćiskali. Roku p. 1614.

ROZDZIAŁ XIII.

Nie tylko Chrześcianie, ale y Turcy Poganie, w niektórych Krolestwach, czynili krzyże na czołach swoich, y niektórzy głowę swoją na krzyż golili.

W Spomina o tym Niceph. Lib. 18. Cap. 20. Iż gdy było w jednym Królestwie Turcym wielkie powietrze / porażyli im Chrzescianie / iż tesliby sie chcieli onego ochronić / y zachować od śmierci / żeby na czołach swoich Krzyż uczynili: W czym ich rady słuchając / cudownie takowi wszyscy byli wolni od powietrza: Na pamiatkę tedy takiego Dobrodziejstwa Boskiego / wstali to potym sobie w zwyczaj / y za Nabozenstwo Krzyże sobie czynić na czele swym rozmaitymi przyprawami. A gdy Chosroas Król Perski otrzymał był wielkie zwycięstwo nad Włochem Turczynem / który mu wydarł Królestwo Perskie: na tej wojnie wiele był pojmał Turkow / którzy mieli Krzyże na czołach swoich uczynione / których posłał Mauritiuszowi Cesarzowi iż mu był dopomógł na tej wojnie postawszy mu na pomoc Setmaná swego Marszałka imieniem: którym to wleźniom Cesarz sie przypatrulac / obaczył iż wszyscy mieli Krzyże na czołach swoich; czemu zdumiewszy sie / iż byli po górze / pyta ich dla czego by te Krzyże poczynili na czołach swych nie będąc Chrzesciianami? Odpowiedzieli / iż sie tego od Chrzesciian nauczyli / żeby im powietrze nie szkodziło.

A teraz Historia Authora mianowany tymi słowy opisuje. Turcos quos Chosroas Constantinopolim miserat, stigmaticos liquato atramento; Cruces in frontibus impressas, Imperator habere videns; interrogavit, quâ nam gratiâ, quæ non colerent, circumferrent signa? Illi gravem ante plures annos in Perfide & Patria sua pestem coortam esse dixerunt, a qua multi mortales infecti interirent. Christianos quosdam, qui ibi fuere, hominibus si hoc fecissent salutis suæ consulturos esse, Regionemq; eam, a lue tali intactam liberamq; fore persuasisse Idq; ita esse ab eis factum &c.

Wzayduia sie ieszcze do tego czasu Maurowie / których zowią Chabayrami / którzy lubo to sa Mahometani / Krzyż sobie na twarz wypalają. Takich piktowanych znalazł był wiele Carolus V. w jednym ich mieście Algeriey / kiedy je przez wojnę otrzymał. Bosius lib. 6. de Cruce Cap. 7.

A że też w niektórych Królestwach. głowy swe na Krzyż golieli; świadczy o tym Sigibertus in Chron. sub Anno 761. & Turfell. lib. 1.

ROZDZIAŁ XIV.

Był ten zwyczaj iż Biskupow gdy wiedzali do Miasta; z Processja y Krzyżami ich przymowano.

S. Vrius 27. Augusti. Także Baronius Tom. 7 Anno 519. wspomina o Swietym Cesariusie Biskupie Arelatenckim / iako gdy sie wrócił z wygnania / z wielkim weselem Miasto wszyskie / wyszło przeciwko niemu z Krzyżami / y świecami / czego też jest świadkiem Cyprianus, który wszystko żywo iego opisał.

Stalo też Ceremonia przymowali y Legatow Hormisdy Papieża / którzy sami o tym taká onemu dawali relatio o Arelatenckich. Confitemur beatitudini Vestrae tantam devotionem, tantas Deo laudes, tantas lachrymas, tanta gaudia, quod difficile in alio populo vidimus. prope omnes cum cereis, viri cum mulieribus, milites cum Crucibus, in Civitate nos susceperunt.

Gazensis Mieszanie y Mauima Porphiriusa Swietego swego Biskupa / gdy iuz do portu przyjechał z swymi Towarzyszami / takiego witali / y przymowali z Krzyżem przeciwko niemu wychodząc y piosnki śpiewając / iako Marcus Gazensis Diac. towarzysz tego S. Porphiriusa / takie o tym dziele świadectwo. Postquam descendimus, cognoscentes nos hi, qui illic erant Christiani, exceperunt nos cum Psalmodia, similiter verò ex civitate cum audissent occurrerunt nobis habentes signum venerandæ Crucis & psallentes.

O Cesaryu Karolu Wielkim wspomina Regino in Chron. iż kiedy nawiedzal do Rzymu od Adriána Papieża / y potym od

Liond III. tak był przymowany / iż Miasto przeciwko niemu wyszło / z obrazami / z Obrazami / y z Reliquiami Świętych. Tym sposobem Sergiusz Papież przymował Ludowika Syna Lotaryusza Cesarza. Sigon. Lib. 5. de Regno Italiae.

Miasta także infestacja im Ceremonia wyrzadzali / jako Ty-nenenses Fryderika Cesarza przyieli. Ligurius to wierzami opisał / co z tego y drugiego Wierza porozumiec sie moze.

--- suo cum Praefule Clerus
Vestibus ornati nitidis, pretiosa ferentes
Ligna Crucis, textusq; Sacros---

Gdy przychodził do Aurelii Guntherannus Krol Francuski / wyszło Miasto przeciwko niemu wyszło / y z taką Pompą go przymował w dzień S. Marcina: o czym tak Turon. lib. 8. Hist. Franc. Cap. 1. wspomina. Cum ipsa S. Martini festiuitate Aureliam venisset, obuiam processit immensa populi multitudo cum signis ac vexillis.

ROZDZIAŁ XV.

Biskupi gdy in publicum wychodzą zawsze przed nim krzyż noszą.

O Świętym Grzegorzem Biskupie Nazjanzenskim pisał niekto rzy / iż tej prerogatywy używał pokazując to z słow tego kłosa re do nieprzyjaciela dużnego in contemplatione sua mowi / grożąc mu krzyżem Chrystusowym: Cede ne te Cruce ad quam omnia contremiscunt feriam; Cruce in membris meis fero, Cruce in incessu, Cruce in pectore. in Cruce demum omnis mea gloria sita est. Ioannes Diac. Lib. 2. Vitae S. Gregorii Cap. 30. Atore słowa nie tylko mała sie rozumiec o krzyżu duchownym / ale też o materialnym / gdyż też wspomina de Encolpio o krzyżu / który na pierśiach nosił. Gretserus lib. 2. de Cruce. Cap. 34.

O Świętym

O Świętym Dunstanie Biskupie to też Historie wspomina: Gdy niektóre były trudności strony Koronacji Krola Edwarda / iż sie ony sprzeciwiał ieden możny Książe: Święty Dunstanus porwałszy krzyż który przed nim noszą / stawiał między Senatorem / y Edwarda Krola postanowił. O czym Osbertus in vita S. Dunstani apud Surium 19. Mai. Cum coronationi, inquit, Regis Angliae Eduardi quidam Princeps obsisteret. S. Dunstanus arrepto Sanctae Crucis vexillo sibi praeferi solito; medius consistit, & Regem constituit. Tenże Author wspomina Cud tego krzyża tego / jako po śmierci S. Dunstana / gdy tym krzyżem nieiał Elfauinus iednego opetanego odwrzyl / zaraz Czart z niego wyleciał.

O Świętym Thomaszem też Biskupie Kantsuarijskim: Baronius in Anno 1164. to pisał: Jz gdy Henryk Wtóry Krol Angielski tego świętego Biskupa przymusił Thomasa S. aby sie podpisał na niektóre prawa tego nowo uczynione przeciwne wolności Kościoła S. Katoickiego / grożąc mu śmiercią / y dru-dzy Biskupiusz na to zezwalać / onego też namawiali / aby na Krolowską wolę przyzwolił / y sam siebie / y Kościoła / y onych są-mych nie gubił. Ten badac nieustraszony / y na to nigdy zezwolić niechtac / y narowoy ich nie słuchać / z tym Biskupie y Czeladź tego odbieżeli go. A on sam krzyż który przed nim noszą / w ręce swoje wstałszy / y zguby swey y śmierci od Krola / zamknięty w iedney Komorze czekał.

Roku Pańskiego 1090. była kontrowersja Arcybiskupa Tole-tanńskiego z drugimi Biskupami strony noszenia krzyża przed nim / tego im bronić / y przeszkadzać / aby onemu tylko samemu ta prerogatywa służyła. Ioannes Mariana Lib. 9. de rebus Hispan. Cap. 19. Taką kontrowersja była między Arcybiskupem Kantsuarijskim / y Eboracenskim z czasów Alexandra III. Papieża.

O tym noszeniu krzyża przed Biskupami Gretseius tak mowi Lib. 2. vt supra. Quidquid sit de antiquitate & origine huius consuetu

consuetudinis, & certè saluberrima est, & optimis rationibus introducta, licet iam fortassis restricta sit, & arctioribus terminis circumscripta, quam olim. Nam soli Romano Pontifici, Patriarchis, & Metropolitanis, & Legatis qui vtuntur insignibus Apostolicæ dignitatis. Crux præfertur Summo Pontifici soli ubiq; & sine conditione: his certa lege, definitoq; modo, & non nisi permissu & concessu Pontificis. De quo satis copiosè Augustinus Fiuizanius Romanus lib. 2. & 3. de Ritu præferendi, S. Crucem Summo Pontifici.

Krolowie też niektórzy używali tej Ceremonie za Przywilegiem Papieskim / iako Stephan Krol Węgierski / o czym świadczy Sucus Tom. 4. in vita S. Stephani.

Konuallus Krol Szkocye / kiedykolwiek wychodził in publicum, Krzyż Szrebny przed nim nosono z tym napisem na Krzyżu: Gloria Christianorum, y kiedy miał na konia wsiadać / nęa pierwej Krzyż pocałował.

ROZDZIAŁ XVI.

Szaty z Krzyżami wielka to była Biskupow ozdoba,

AZe też Biskupi płaszcz swoy / y insze szaty swe Krzyżami haftowanymi zdobili / pokazuje się to z Obrazu jednego / S. Epiphaniusza / Ktory jest ad viuum wymalowany w szacie pełney Krzyżow haftowanych. Golsalvus Pontius.

O Grzegorzcu S. Turonskim y o szatach jego z Krzyżami / także inszych ozdobach podobnych do Kościelnego Krzyża Świętego osiawianych / gdy był na Biskupstwo poświęcony. Fortunatus Lib. 2. tak śpiewał o tym;

Pallia nam meruit, sunt quæ Cruce textili pulchra
Obsequiumq; suis: Crux habet Alma Cruces.

Miedzy

Miedzy osobami też Najwyższego Biskupa Rzymskiego bywał / y teraz jest Płaszcz z Krzyżami haftowanymi Ktory zowie Phrygium, to jest / Pallium a Phrygionibus artificiosè contextum: W takim odzieniu S. Grzegorz Papież wtelce się Kochał: Ktorego stroju / tu naywiększemu Mlestatowi swemu y Cesarze używali. Bercor. de Cruce.

Kawalerowie też Maltenses & S. Iacobi, y insi mála pro insigni Krzyż wielki na płaszczach swych / iedni z Matercy białey iedwabney / drudzy czerwoney / iako to świadomym Cudzych Krasow / jest dobrze iawno; y przykładow wieciey o szatach z Krzyżami przywodzić / mniej rozumiem bydy rzecz potrzebna.

ROZDZIAŁ XVII.

*Monarchowie Chrześcijańscy przedtym na Woynach rozkazywali przed Woyskiem swoim krzyż nosić,
y Chorągwie swoje krzyżem zdobić,*

Konstantyn Wielki / Cesarz Państwa Rzymskiego / był porowozdem inszym Panom Chrześcijańskim / ozbrać Krzyżem S. Chorągwie swoje przedtym swolm nieprzyaciolom / po oitym dziwnym widzeniu Krzyża na niebie: osobliwie / kiedy się wybierał naypierwey przeciwko Maxenciusowi: iż nie tylko na Chorągwiach Kazał pocznić Krzyż / ale też na zbroiach / y na przybiciach / na Których się iako ogień / złościście świeciły; co tym Krotkim Wierszem Budencius wyrażił. Lib. 1. contr. Symmach.

Ardebat summis Crux addita Crifis.

Kiedy tenże Konstantyn po uwolowaniu Maxenciusa / miał potym Woynę z Liciniusem Siacem swolm / Ktory mu był rebellizował: Chorągiew te Ktora był slicznie Krzyżem przyozdobil / tam is stawiał / kiedy widział bydy napotężniejsz Woysko wies

Gg

przyacieście

przysiężliwie / Proza gdy nieprzyjaciele obaczyli / strach zarażli / opanowali / y przegrawali. Euseb. lib. 2. Cap. 7.

Wspomina tenże Eusebius Historia piękna o tej Chorągwi / iż rozkazał był Cesarz Chorągwi pięciuset lat / żołnierzom pilność walczyć pod czas bitwy / iż jeśli by Chorągwy swątkowały / żeby one drugą gibrat. Trafiło się tedy / że ten który Chorągiew trzymał / w samej bitwie zwatpiłszy o sobie / drugiemu ją podał / myślał iako by uśedł. A gdy począł uciekać / włocznia z wojska nieprzyjacielskiego po ciżbieniu porażony został / wskrosz przebity : a ci którzy pilność walczyli Chorągwie / żaden z nich nie zginął / ani swątku odniósł. Ten cud sławił sam Cesarz przed swymi żołnierzami / y Dworzánami / czego świadkiem jest dobrym tenże Euseb. który z był Cesarstwu wiele razy o tym sływał.

Constantius Ariánin / syn Konstantyna Wielkiego wzywał mianowanego człowieka światobliwego / gdy mu się przyszło biec z okrutnym Tyránem Magnenciušem : przykładem Dycy swego krzyżem także ozdobił Chorągwie swoje / y znápisem onym. In hoc signo vinces. W tym znaku zwyciężysz. A gdy wojska się postępkowały / przegrał Magnenciuś / y uciekał / z desperatcy sam się swym mieczem zabił. A Decius Brat jego po przegranej bitwie / sam się obiecił. Przyczyna takiego zwycięstwa dale Nazianzenus lubo Konstantius był obrońca Ariánin / y zdał by się niegodnym tego zwycięstwa ; ale że te miał wielką cnotę / iż był wielkim przenasładownikiem balwochwałstwa / prowadząc mocno / y gorącym sercem / Poganów do Wiary y Chrztu Świętego / prawie ich przymuszał do tego : za to dał mu Pan Bog doczesną te sławę / przez moc krzyża Świętego / w którym on wszystkie nadzieje szczęścia swego był położył. Baron. sub Anno. 353.

Theodosius Cesarz wyprawiał się z wojskiem / przeciwko Eugeniuszowi Poganinowi / także dał krzyż na Chorągwi swojej : widząc iedną jego Zetman / iż Eugeniusz miał daleko większe wojsko / radzili Cesarzowi / aby do wiosny obłożył te wojska. A on zaś wolał.

wolał. Nie dał tego Boże / przed moim wojskiem idźcie krzyż / a wojsko jego Hercules prowadził : iako by chciał rzec / oni wzięli na pomoc Boga fałszywego Herculesa / a my idziemy przeciwko niemu z krzyżem Chrystusa / Boga prawdziwego / przed którym on drży w ciżbieniu / dla czegoś mamy z tym Poganinem bitwę odkładać : gdy przyszła bitwa / Eugeniusz leż na głowę porażony / z jego wojskiem Herculesem. Niceph. Lib. 12. Cap. 39.

Blezaam Krol Murzynski / wybierał się też z wojskiem / przeciwko iednemu Żydowi Dunaanowi / który panował w Zomerickim Krolestwie / na koncu włocznie swojej krzyż dał uczynić / aby ten Bluznierca ukrzyżowanego poznał moc / y jego krzyża S. y zabił go ze wszystkim jego wojskiem. Surlius Tom. 5. die 4. Octob.

Gdy Mauritius Cesarz na Persy Philippika wyprawiał / ten miał wielką ufność w Bogu / wziął z sobą Obraz Chrystusa Pana naszego / on od Abagata / nie reko uczyniony : Aże Persowie byli wspomnieni od Wieszczów swoich / że ich Zetman Zarderká miał Philippika zwyciężyć / y dla tego onemu radzili / aby z sobą nabral / lancuchów / powroźów / kaptanów / iako najwiecej : ale się osukali / albowiem gdy przyszło do bitwy / Philippikus Obraz on Święty wystawił w poyrzodku wojska swego : y pobudzał on do mełwa / sam upadł na modlitwę / y płakał : y dał mu P. Bog wielkie zwycięstwo / tak iż dwa tysiąca więźniów posłał do Carogrodu. Miast wiele Perskich otrzymałszy / y wielką zdobycz. Baron. Anno 589.

Roku 951. Węgrzy będąc jeszcze na ten czas w błędach Paganstich / wymyśliłi wpaść do Krolestwa Bawarskiego / y ono splondrować : zebrali się tedy wojsko bardzo wielkie ; którzy w ufności swojej w wielkości wojska posiadłai mówili : Niepodobna rzecz / aby nam się kto miał oprzeć / chyba żeby się stemia rozstąpiła / albo Niebo na nas się obaliło. Gdy tedy wtargnęli do tego Krolestwa / ogniem y mieczem ono plondrowali. Otto Cesarz na przedce zgromadziłszy kilka tysięcy ludu pospolitego / y Valri-

cus Święty / Biskup Auspust / obrzósł się w odzienie Biskupa / y przy drewniany wylósł w ręce swoje / siedł przed woj-
niem / przeciw temu Pogaństwu / rozkazawszy też / aby pod czas
tej bitwy lud pospolity z Przymami / około Miasta Protesie czy-
nił / wymagal pomocy z Nieba przedwzrostem nieprzemiałom Krzyż
S. A tak ich porażił / jako świadczy Frizing: Ktoryte wojne
opisał / iż z tak okrutnego wojska tylko siedm upoło. A Viterben-
sis powiada / iż tylko pięć. A tych / Ktorych było to najprzedniejsz-
szych poimano : A sioże Świątynie Bazal ich powieszać w Katybor-
ni / y z nimi trzech Hetmanów Węgierskich / Ktorych on
Krol mianował. Wytichind. Cap. 12. & in Vita Sancti Val-
rici.

Wielce Świątynego Cudownego zwycięstwa / znajduje się His-
toria in Antiquit. Lusit. Lib 4. Ktore Alphonfus Henricus
Pierwszy Krol Lusitanii otrzymał / nad pięciu Krolow Ma-
chometanami Maurami / Ktory tak wielkie mieli wojsko / że ledwie
mu Lusitanowi / trzeba się było potykać ze sto Maurami / y kiedy
Krol Alphonfus / widząc ich tak wielką potęgę / począł wątpić
o swym zwycięstwie / y sami Kotmistrzowie jego wojska / onemu tej
bitwy nieradzili : A oto pod wieczór przyszedł do niego jeden pu-
stelnik / Ktory się w tamtej ziemi Mauritanii znajdował w les-
dnej Chacie napuszcz / Ktorego Maurowie tam tollerowali mie-
dzy sobą / tak względem jego pobożności / jako też wbośtwą : Ten
napomnił Krola aby był dobrej nadziei / a iż miał te wielkosc
Pogaństwa potłumić / onemu obiecał / Krol z weselą przyawszy
to prorocstwo od tego męża Świętego / cała noc prawie trwałac
na modlitwie / gdy wyszedł z namiotu swego / nad swiatłem oba-
czy na powietrzu Krucifix / Ktorem widzeniem będąc wielce ucieszo-
ny / pocznie tak mówić do Pana : Czemu Świątyni światły
mnie się pokazujeś : Co tego jest za potrzeba w ciebie wierze-
mu / y z wielką czcią ciebie chwalać. Tym niewiernym nie-
przyjacielom twym / y moim / Ktory ciebie Boga prawdziwego
nieznają

nieznają raczej pokasz tałaste / aby Krzyż swego tajemnicze zrozu-
mieli / y głupstwa swego śalonego poprzestali : y inże podobnie
słowa / iakoby w zachwyceniu będąc do onego Krucifixu mówił.

A gdy ten Obraz Pański do Nieba był potym wzięty / zaczął
Bazal szłować wojsko / y zatrabić do bitwy. Z drugi strony niezła-
czona Wojsko Pogańskie / tak przysła wielki glosami swymi uczy-
niło / że iakoby się opoła od zalesienia ziemi z sobą zwiady / y Pies-
ko miało od wielkich grmorów spadać : Gdy tedy przyszło do bit-
wy / która trwała od Wschodu słońca aż do południa / y tak byli
silni nieprzyjacielowi / iż Ismarus Krol Maurów zwyciężył
o sobie uczył / y ceteri Krolowie Ktory byli z nim / y było tak wiel-
kie Krowie Pogańskie roślanie / że aż pod Cobrin / y Tergien Mi-
sta rzekami płynęła. Alphonfus podziękowawszy Panu Bogu /
za tak wielkie Cudowne zwycięstwo / na pamiatkę tego / iż Obraz
wzysławianego Chrystusa Pana widział na powietrzu / a iż pięć
Krolow zwyciężył / na Srebrnej Tarczy / dał Krzyż Niebieskiej
fąrbę śmalcowaną / y pięć Tarcz w około tego Krzyża / a na każdej
Tarczy / trzydzieści srebrników / na pamiatkę tego / iż za tak wiele
pieniędzy był Chrystus Pan przedany. To się działo Roku P. 1139.

Potym drugi po nim Krol Lusitanii Sebastianus / na pa-
miatkę tak Cudownego zwycięstwa / beneficio Crucis, & Cruci-
fixi otrzymanego / na tym miejscu / kiedy była komorka onego pu-
stelnika / zbudował Kościół zacy / y w nim taką Krotką Historii
tego zwycięstwa napisał. Hic contra Ismarium, quatuorq; ali-
os Saracenorum Reges, innumeramq; barbarorum pugna-
turus felix Alphonfus Henricus, ab Exercitu primus Lusita-
niae Rex appellatus, & a Christo qui ei Crucifixus appa-
ruit, ad fortiter agendum commonitus, copiis exiguis
tantam hostium stragem edidit, ut Cobris & Tergis fluvio-
rum, confluentes cruore inundauerint: ingentis ac stupendae
rei, ne in loco ubi gesta est, per infrequentiam obsolesceret.

Sebastianus Primus Lusitaniae Rex, bellicae virtutis admi-
rator,

rator, & maiorum suorum gloriae propugnator, erecto titulo memoriam renouavit.

Ioannes Marian. Lib. Hist. Hisp. Cap. 14. także cudowna dosyć Historia wspomina. Ji gdy Maurowie opanowali byli prawie wszystkie Hiszpania / y długo tam panować / rozdzielili się to sobie na wiele Królestw Roku 1212. przyszło Hiszpanom mieć walkę na wojnę z nimi / y lubo Maurów było prawie bez liczby / a onych niewiele: jednak dali temu Pogaństwu bitwę / nie tak mocy swojej ufać / iako w Chrystusie ukrzyżowanym / którego to Pogaństwo bluźniło / aśność swoje pokładając. Gdy tedy Chrześcianom byli bardzo silni / iż już poczeli myśleć o uciekaniu: Paschasius Rasmont Coletanski / Kapłan S. będąc w Obozie / porwał się krzyż nie mały / wpadł z nim między wojsko Pogańskie / na którego strzelano / ciskano wloczniami / ale mu nie szkodzić nie mogli / zaczęli Chrześcianie wstawiać serce / mężnie się z nimi potykać poczeli / y tak ich bardzo porażili / iż dwadzieścia tysięcy ich na placu pozostali / a z Chrześcian nieginęło tylko sto piętnaście. Po bitwie Chrześcianie zebrali także wiele strzał nieprzyjacielskich / ze wszystkiego wojska dwa dni one palić / ognie sobie z nich czynić / spalić ich nie mogli / y ostatek odbieżeli. A toż tedy także ledwie słychane zwycięstwo siłom ludzkim przypisać może y iesliż to nie mocy krzyża Świętego przysnać musi.

S. Ludwik Król Francuski / kiedy się przybliżał z wojskiem do Damiaty Miasta Rebeliantów swoich / chcąc ich siłowno dobyć / wstawiając krzyż w ręce swoje / szedł przed wojskiem / do szturmowania przystępując / y dobył onego Miasta z małą szkoda swoich. Surius Tom. 4. in vita ipsius.

Roku 1200. Ciężka była wojna / przeciwko Kościołowi S. Heretycy Albigenes, prawie po wszystkiej Francji błąd swój rozsiewając / którego błędu mieczem bronili / złączając się z sektą Manicheuszową / zaciągawszy też do siebie Piotra Króla Tarantonskiego: Do tego uczynili Liga / albo Confederację z Kró-

lem Maro-

lem Marrociey w Mauritaniey Memelinem / y tak niezliczona moc Pogaństwa zgromadziła / opowiadając się przy tej swojej przebiegłości / Koszał tedy Innocentius Papież obwołać krzyż Chrystusow na Azanui: Przymusiwszy prawie Philippa Króla Francuskiego na te wojny / y niektórych Królów / osobliwie Symona Montis Fortis, który się mężnie stawił między wszystkimi na tej wojnie.

Co słysząc Król Mauritaniey Memelinus: Koszał do Papieża Innocentego / iż nie wie gdzie z tych krajów / aż w Krucjacie do S. Piotra stajnie sobie pobuduje / w których konie swoje postawi / y Chorągiew swoje na wierzchu Kościoła S. Piotra wystawi. Gdy tedy przyszło do bitwy / nie będąc Katolickiego wojska więcej tylko sześć tysięcy / a niewiernych blisko sto tysięcy. S. Dominik Fundator Zakonu Kaznodziejskiego (który przez siedm lat pracował / aby tę Sektę Albigenską wykorzenił) wstawiając krzyż drewniany / nosił go przed wojskiem Chrześciańskim / y z nim wpadł do wojska Nieprzyjacielskiego / dodawał serce przeciwko nieprzyjaciolom krzyża S. y tak ono wojsko Heretyckie pospolu z Pogańcami porażili / iż sam Król Memelinus ledwie wszedł do Sicilley. A gdy po zwycięstwie / przyniesiona była Chorągiew do Rzymu tego Memelina / Koszał ja Papież wystawić na rościele S. Piotra / aby się tak stało / iako sobie prorokował ten hardy Pogańcin. S. Anton. 3. par. Histor. lib. 19. Cap. 1.

Jan Kommenus Cesarz Konstantynopoliski / nigdy sobie nie przypisował zwycięstwa / które otrzymywał nad nieprzyjacioly / ale mocy krzyża S. a osobliwie Patronce Panny Przenajświętszej. Czasu jednego triumfując po zwycięstwie swoich nieprzyjaciol / nie wsiadł na Wóz triumfalny / ale Obraz rzezany Panny Przenajświętszej Bożej Rodzicielki / drogą obrany na nim posadził / a sam z krzyżem szedł piechota przed nim / tym oświadczać / iż krzyżowi Świętemu / y Matce Syna Bożego / to zwycięstwo przypisował. Nicetus Choniates.

Euodius

Euodius Ticinen. niemogąc się wystawić mocy Krzyża Chrystusowego / na większe jego wychwalenie / te Wiersze często zwykł był sobie spiewać.

At mihi Crux cuspis, Crux scutum, Cruxq; corona,
Hac tegar, hac feriam, hac pacis fœdera firmem.

Hac mihi Dux belli &c.

Nawet y Wojska przeciwko nieprzyjacielowi na Krzyż szyćkoswali / y Obozy swe tymże sposobem ad formam Crucis transfere stanowili. W tym Leo Imperator Lib. de Apparatu bellico Cap. II. de Castris componendis §. 16.

ROZDZIAŁ XVIII.

*Na Woynach nie tylko Chorągwie Krzyżem zdobiono,
ale też na wielu Expeditioniach każdy Żołnierz na
Ścięcie swej iawnie Krzyż nosić był powinien.*

Wiele było / y jest Congregatley / Ordines, Kawalerley Żołnierskich / ktore sub insigni Sanctæ Crucis ad propugnationem fidei Catholicæ sę / albo były erigowane : sę ktorych każdy według Profesley swoley / y oprócz woyny / na Ścięcie swej zawsze powinna Krzyż nosić / lubo to czyni według Profesley swoley Congregatya Żołnierzow S. Jęna Hierosolimitana / ktorych przed tym Templarios zwano / był Krzyż biały. Congregatley S. Jakoba Enfigerow, jest Krzyż Czerwony; ktorego także zażywaia Żołnierze Calatranæ Swietego Jerzego / Auisia Lusitania, Montetæ, & S. Stephani w Zetrurley. Insi zaś maia Sicily iako Pereirowie / Alcántarowie S. Lazari. Drudzy maia Włochy w Czerwonym polu / iako Milites Christi. Prusowie / ktorych Krzyż żółtami zwano Krzyż czarney nosili. Te wszystkie / y inſze Ordines Militares, zawsze byli / y są powinni / Krzyż iawnie na Ścięciach swych

swych nosić. O ktorych Innocentius Serm. I. de vno Martyre, tak mowi: In Signum Religionis quidã Religiosi Crucē portāt, vt ostēdāt se spirituales mācipatos ad obsequiū Christi.

Oprocz tych gdy bywały Expeditionie Pánow Chrześcijański. do Palestyny / przeciwko Mahometanom / na odbieranie Ściemie S. to jest / Konrada y Fryderika dwoch Cesarzow / S. Ludowika / y Philippa Krolow Francuskich / Rycharda Krola Angielskiego / Andrzeja Krola Węgierskiego / y wielu Kraszot rożnych czasow są powodem Papieżow Urbana II. Roku 1080. Alemsa III. Roku 1109 Innocentiusa II. 1130. Innocentiusa III. 1201. Luciusa II. 1143. Grzegorza IX. 1230. y inſzych. Na tych tedy Expeditioniach / każdy Żołnierz powinien był iawnie nosić / pod czas Woyny Krzyż na Ścięcie swoley / lubo dobrowolnie / y z wielką chęcią on brał.

Także y na woynach ktore były w Hiszpaniey przeciwko Maurom / w Francyey / y w Czechach przeciwko Heretykom. Tym znakiem oswiadczaiać / iż nadziele zwycięstwa swego w Krzyżu Swietym pokładali. Jako Otto Frisingerensis o tych ktoryz Gotefridum Bulioniū są Zetmaná mieli tak mowi. Hi omnes è diuersis nationib⁹, & linguis in vnū corpus coadunati, Crucē in vestib⁹ portātes, Crucis Christi discipulos verbo & opere se fore prædicabāt, ac Crucis virtute confisi, contra inimicos Crucis in Domino dimicaturi, iter Gotfrido Duce in Orientem aggrediuntur. Lib. 7. Cap. 2.

Signo o niektorey Expeditioney sub Urbano, ktora Krzyż czerwony na Ścięciach swych nosila. lib. 9. de Regno Italiae tak wspomina. Signū ei⁹ expeditionis fuit Crux è purpureo panno confecta, quam Prim⁹ è Pontificib⁹ Urbanus, salutaris in signum expiationis indulſit, vestibus super dexteram scapulā affligendam: Vnde qui profecti sūt in eam expeditionē Cruce signati, & ipsa Expeditio Cruciatā vocata est.

Innocenti⁹ III. takim ktoryz Krzyż brał na woynie przeciwko Heretykom / wiele odpustow y przywileiow nadał. C. Excō. extra de Hæretic.